

Биология пәнінен дарынды балаларды айқындау мен дамытудың тиімді жолдары

*"And I said, Oh that I had wings like a dove! for then
would I fly away, and be at rest."*

Psalms 55:6

*Дәріс жүргізуші: ҚР Білім беру ісінің
үздігі, республикалық институттың
білім мазмұны және сапасы
мониторингісі кафедрасының аға
оқытушысы*

Толықбаева Ғалия Нұрманқызы

Құрметті әріптес!

“Дарын”, **“Дарындылық”** деген ұғымдарға қандай түсінік бере аласыз?

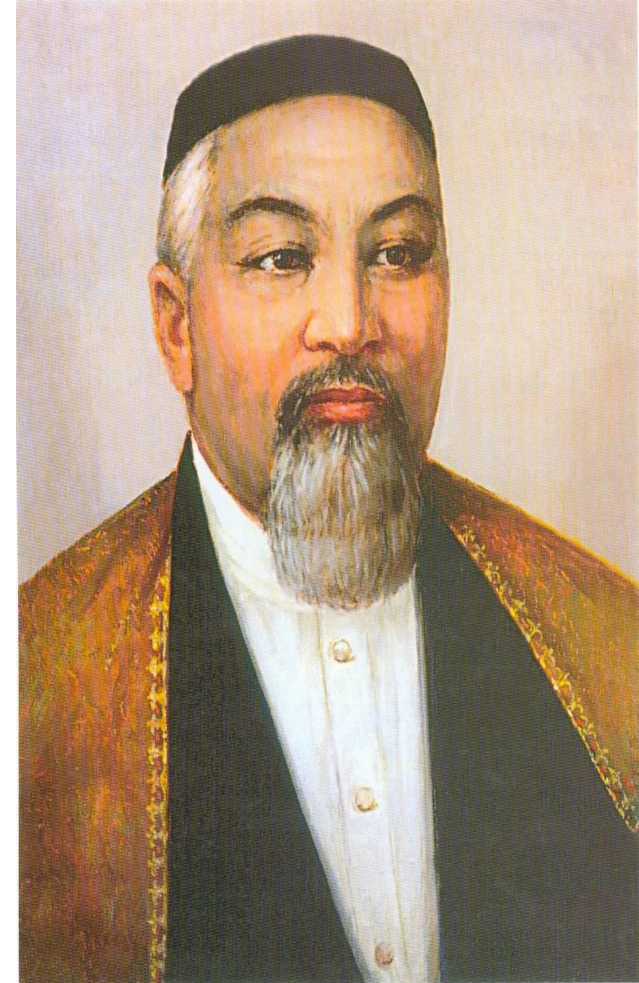
Рахмет! Иске сәт!

*“Қашан бала ғылым-білімді махаббатпен көксерлік болса, сонда ғана оның аты Адам болады.”
Абай.*

Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады. Біреуі – ішсем, жесем, ұйықтасам деп тұрады. Біреуі білсем екен демекілік. Не көрсе соған талпынып, “ол немене?”, “бұл немене?” деп, “ол неге үйтеді?”, “бұл неге бүйтеді?” деп, көзі көрген, құлағы естігеннің бәрін сұрап, тыныштық көрмейді. Мұның бәрі – білсем екен, көрсем екен, үйренсем екен дегені.

Жетінші сөз

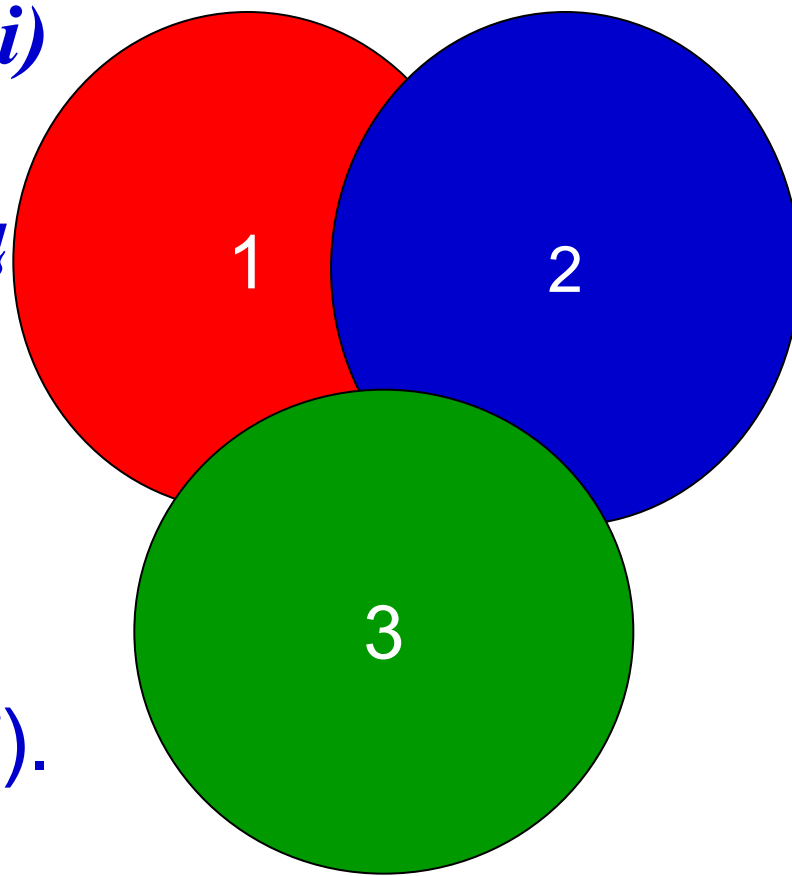

АБАЙ (ИБРАГИМ) ҚУНАНБАЕВ

Дж. Рензуллидің дарындылық моделі

- *1 – интеллектуалдық компонент (зейін, ес, және ойлау үрдістерінің деңгейі)*
- *2 – креативтік немесе шығармашылық (қиялдың шығармашылық даму деңгейі, ерекшелігі және нәтижелілігі)*
- *3 – мотивациялық компонент (танымдық және зерттеу белсенділігі).*

*“Бізге туғаннан берілген дарын
өңделмеген алмазға ұқсайды. “Сібір
кенінен” алынған мөлдір, қатты
тас тәріздес (бірақ алмаз
қаншалықты тамаша болса да,
маржан тас екеуінің
айырмашылығы жер мен көктің
айырмашылығындай). Маржан тас
деп- ерен еңбекті қажет ететін
тегістелген алмазды айтамыз”.*

А. Владимир

Дарындылық:

*Адам психикасының өмір бойы
жүйелі түрде дамып,
басқалармен салыстырғанда
адамның бір немесе бірнеше
іс-әрекет төңірегінде
әдеттен тыс, сирек
кездесетін жоғары
нәтижелерге жету
мүмкіндігі.*

Дарынды балалардың ерекшеліктері:

*Сөздік
қоры
мол*

*Есте сақтау
қабілеті
жоғары*

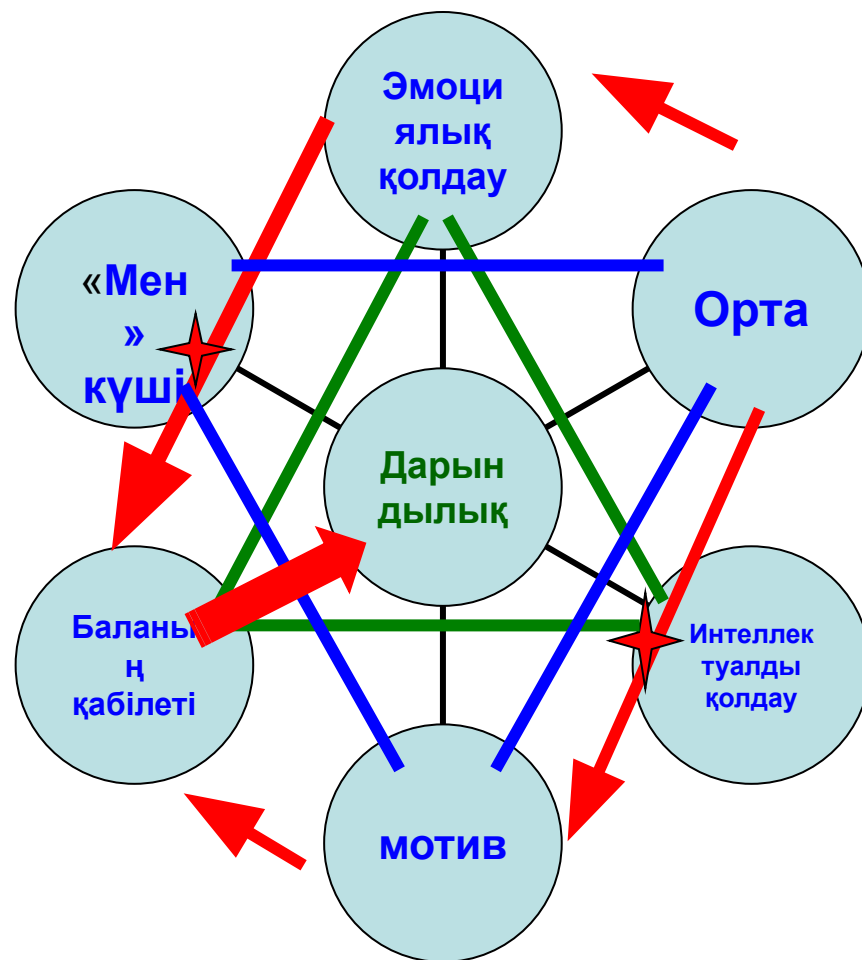
*Әділетті,
әзілқой*

*Қиыншылықтан
қорықпайды*

*Танымдық
қасиеті
жоғары*

Дарынды балаға педагогикалық қызмет көрсетудегі дарындылық моделі

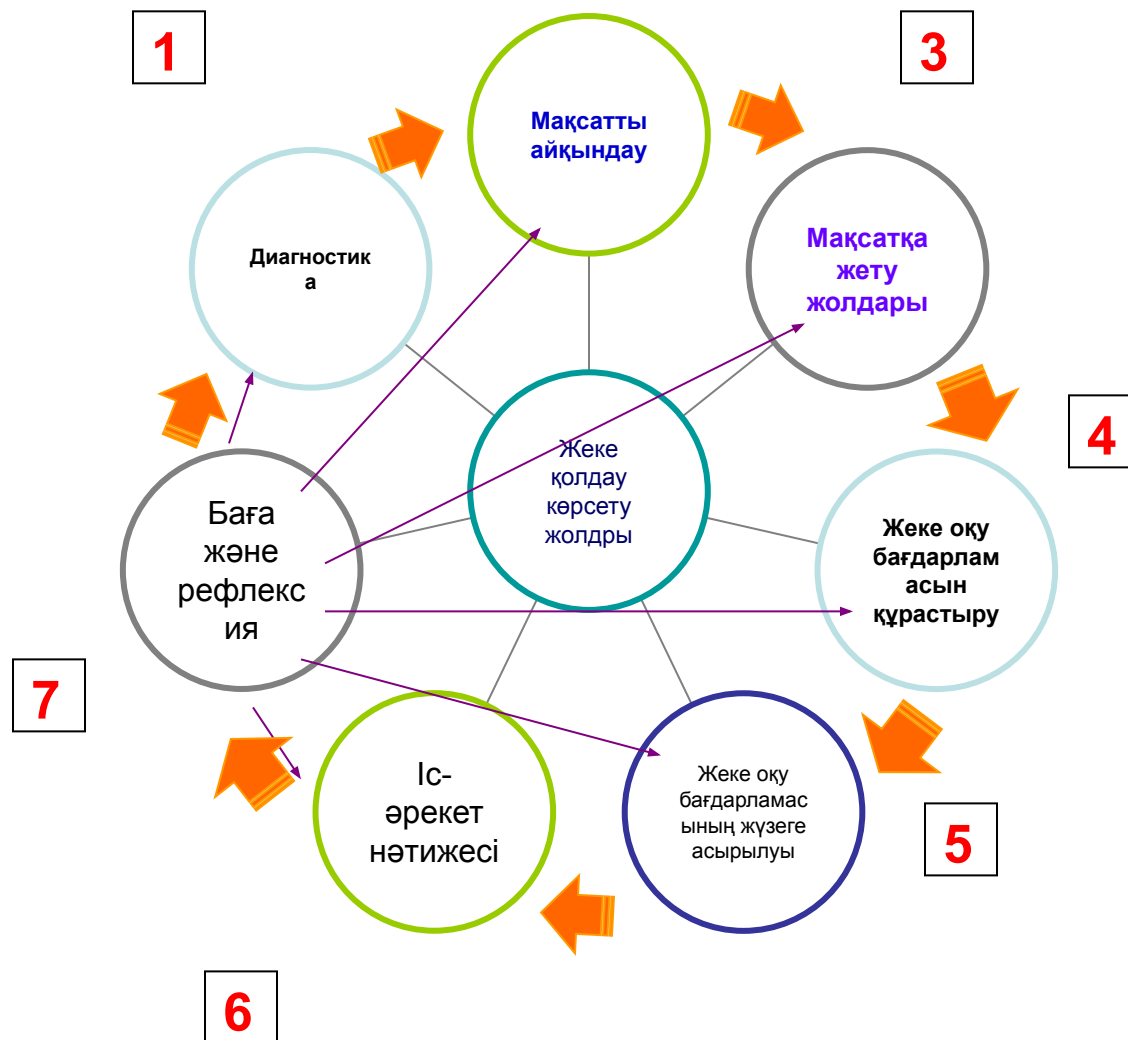

Дарындылық кредосы

- Сен « білуге міндеттісің» дегеннің орнына, « Сенің қолыңнан келеді!» ұстанымы;
- Белгілі жағдайдан, белгісіздікке бетбұрыс жасау қағидасы;
- Іс -әрекеттің нәтижесіне емес, сол нәтижеге жету барысындағы қуаныш!
- Баланың қиялын ұштай отырып, сұрақ қоя білуге үйрету!
- «Қателеспейтін адам болмайды» қағидасына үйрету!
- Болашаққа бейімдеу;
- Дамыта оқыту;
- Жеке ғана емес, әлеуметтік ойлау қабілетін дамыту!

Дарынды оқушыға жеке қызмет көрсету моделі

Дарынды оқушы және орта

Дарынды бала

егеніміз:
*әлде қайда дамыған,
ерекше зейіні бар,
белгілі бір іс-әрекет
бойынша асқан
қабілеттілік
танытып, жоғары
жетістіктерімен
дараланатын бала!*

Дарындылықтың бірден бір белгісі

дарынды баланың күнделікті өмірінде болып жатқан түрлі іс-әрекеттің ерекшелігін педагогикалық бақылау әдісін қолдану арқылы анықталады.

*Дарындылық тағылымы-
даналықтың, зұламалықтың,
құдіреттіліктің,
адамгершіліктің кәусар
тамшысы, ағынды тасқыны,
дария көлі, мұхиты.*

Дарындылықтың параметрлері:

психологиялық

физиологиялық

*таным қабілетінің өз
қатарластарына қарағанда
жоғары болуы*

Дарынды баланың мінез-құлқындағы ерекшеліктер:

Мотивациялық
(мотив дарынды оқушыны белгілі бір әрекетке тәрелтейді, мазмұнын анықтайды)

Инструментальдық
(іс-әрекеттің әдісін сипаттайды)

Дарындылық туралы екі түрлі көзқарас қалыптасқан

Балалардың барлығы да дарынды болады

Дарынды балалар сирек кездеседі

Дарынды баланың мінез-

*1. Іс-әрекетінің өзіндік
құлқындағы ерекшеліктер:
стратегиялық
ерекшеліктері бар оқушы.*

*2. Кез келген іс-әрекетті
«өзінше орындауы».*

*3. Кез келген қиын істен
жеңілді, жеңілден –қиынды
көру ерекшелігімен
дараланады.*

Дарындылық:

*Айқын дарындылық
дарынды оқушының
жетістіктерінің
айқындығы
соншалық, «бұл
бала дарынды»
деген қағидаға еш
күмән жоқ.*

*Жасырын түрде
кездесетін
дарындылық
баланың іс-әрекетінің
нәтижесі көбінде
жасырын түрде
байқалады.*

Дарындылық

*Ұлғайтқындар
(тәжірибелілікпен
және) және*

*Ұлғайтқындар
нақты*

Жалпы дарындылық деп, жалпылау икемдігі, есте сақтау қабілеті жақсы дамыған, ойлау қабілеті жан-жақты, кез-келген тақырыпта әңгімелесу, мәселелерді шешу және өз тәжірибесінде үйрену деп тұжырымдайды.

*Интеллектуалдық (немесе жалпы танымдық) қабілеттер- жалпы дарындылықтың **психологиялық ядросы** болып табылады.*

Нақты дарындылық:

*белгілі бір іс-әрекет
аймағында, атап
айтқанда
музыкалық,
көркемдік,
спорттық т.б.
қасиеттері
бар балалар.*

Дарындылықтың түрлері:

*Ерте
жастан
байқалады*

*Ересек
жастан
байқалады*

Дарындылықтың түрлері:

- *Интеллектуалды дарындылық;*
  - *Академиялық дарындылық;*
  - *Көркемдік дарындылық;*
  - *Шығармашылық дарындылық;*
  - *Лидерлік немесе әлеуметтік дарындылық;*
  - *Спорттық дарындылық.*
-

Биология пәнінен дарынды балаларды айқындау мен дамытудың тиімді жолдары

Бақылау әдісі

*Психо-
диагностикалық
тренингтер*

*Арнайы
бағдарламалар*

*Олимпиада,
конференция,
фестиваль, КҒА т.б*

*Мұғалімнің және
ата-ананың
эксперттік
бағалауы*

*Эксперттік
бағалау
(әдіскер, ғалым т.б.)*

*Психо-
диагностикалық
зерттеу*

Биология пәнінен олимпиада жүргізу әдістері:

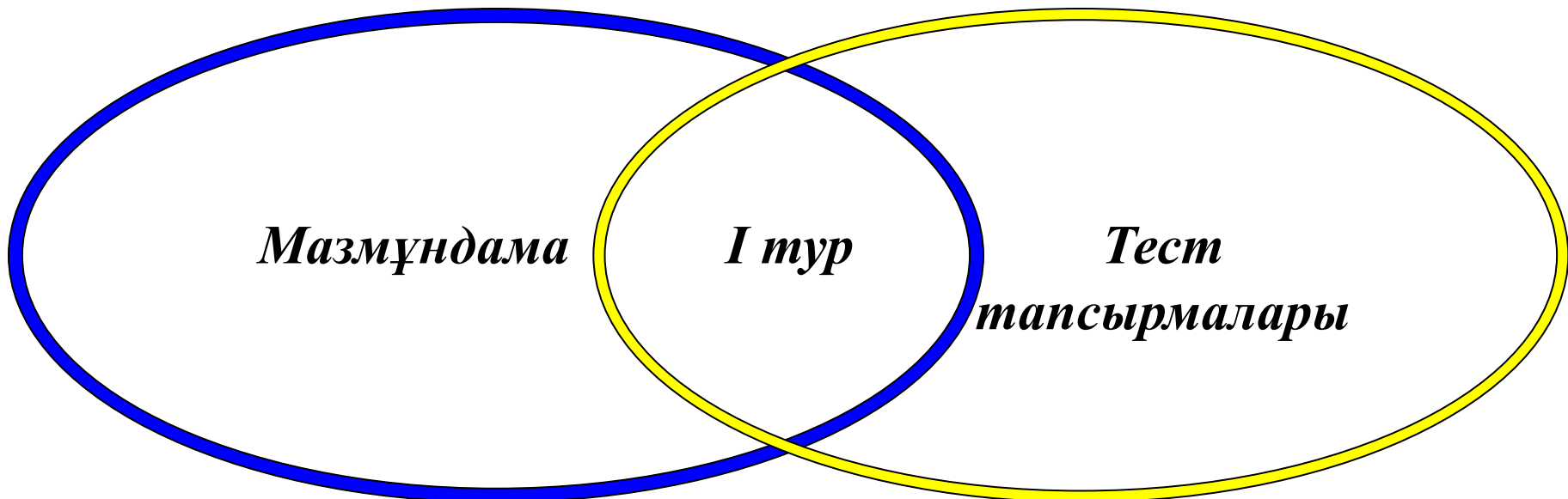

I тур

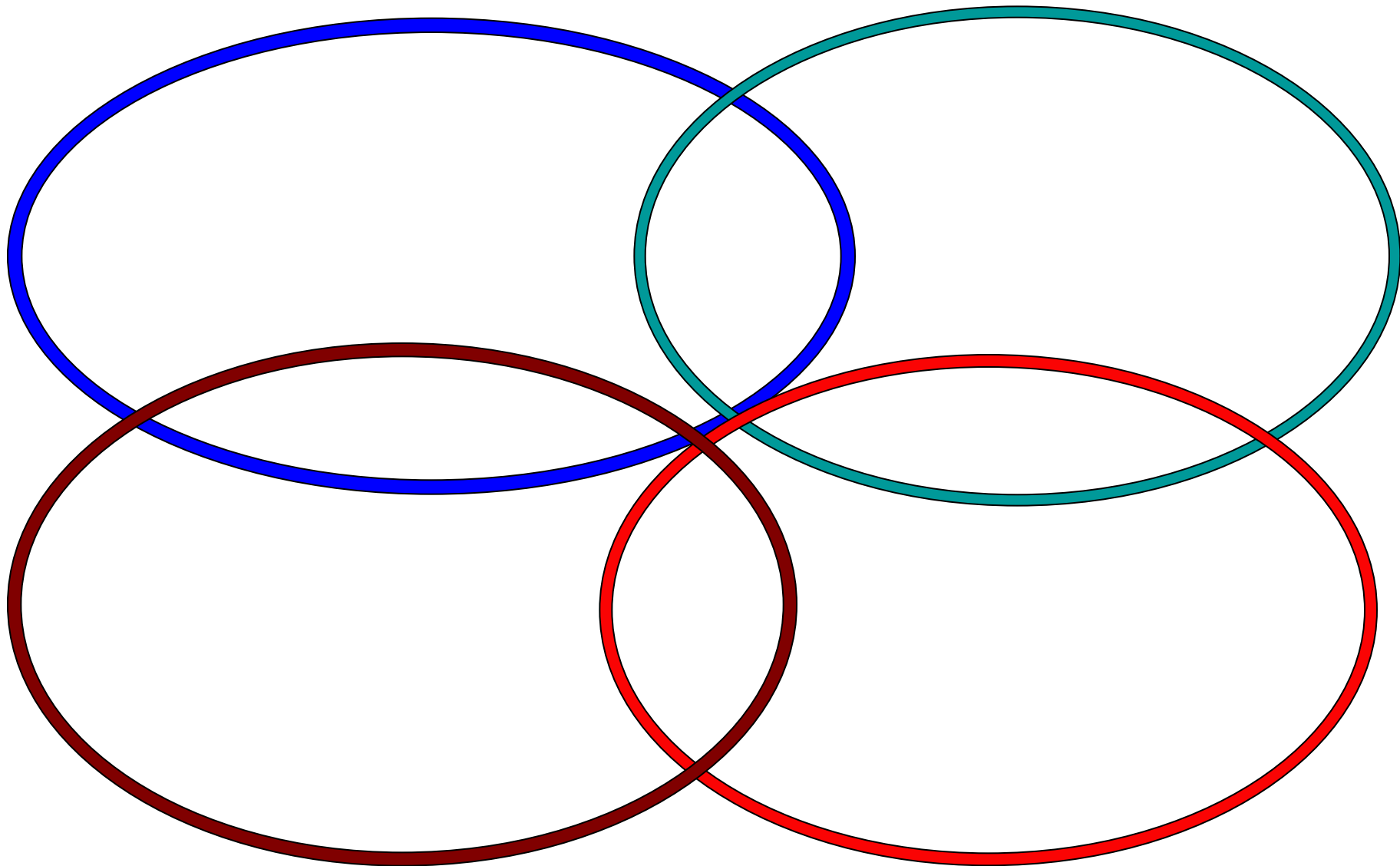
II тур

I тур тапсырмалары

III тур тапсырмалары

Биология пәнінен сыныптан тыс іс-шаралар

*Экологиялық
форум*

Конференциялар

Іскерлік ойындар

Не? Қайда? Қашан?

Дарынды балаларға арналған бағдарлама талаптары:

*Дарынды оқушының коммуникативтік әрекеттерінің негізгі түрлерін қалыптастыру;

*Өз мүмкіндіктерін сезініп, өзге адамдардан жеке ерекшеліктерін түсіне білу қабілеттерінің дамуына әсер ету;

*Зерттеу жұмыстарын жүргізу тәсілдерін қалыптастыру;

*Шығармашылық ойлау қабілеттерін арттыру;

*Тілдік білім жүйесін сөйлеу әрекеттерінде қолдану т.б.

Нормативтік – құқықтық құжаттар

- *ҚР Конституциясы 1995 ж. 30 тамыз (1998 ж. 7 қазанда, 2001ж. 21 мамырда енгізілген өзгертулермен)*
- *Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы.*
- *ҚР Тіл туралы. ҚР Заңы 1997 ж. 11 шілде № 151-І (Өгертулермен 2007 ж. 15 қазанына берілген)*
- *Тілдерді қолдану мен дамытудың 2001-2010 ж. арналған мемлекеттік бағдарламасы. ҚР Президентінің 2001ж. 7 ақпандағы №550 Жарлығымен бекітілген. (ҚР Президентінің 2004 ж. 29 наурыздағы №1323, 2006ж. 30 мамырдағы № 127 Жарлықтарымен өзгерістер енгізілді).*
- * Тілдерді қолдану мен дамытудың 2001-2010 ж. арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөніндегі 2007-2008 ж. арналған іс-шаралар жоспары туралы ҚР Үкіметінің 2007 ж. 14 ақпандағы №108 қаулысы.*

“Дарынды балалар” бағдарламасының жұмыс бағыттары:

I. Дарынды балаларға арналған қосымша оқу бағдарламаларын, тест тапсырмаларын және түрлі бақылау жұмыстарының мәтіндерін дайындау.

II. Диагностика жүргізу.

III. Дарынды балалардың шығармашылық потенциалын жүзеге асыруда жағдай туғызу.

IV. Дарынды балалардың шығармашылық қабілетін дамыту.

V. Дарынды балалардың шығармашылық дамуының негізгі көзі-ынталандару іс-шараларын өткізу.

VI. “Дарынды балалар” мәселесі бойынша мұғалімдермен ғылыми-әдістемелік іс-шаралар ұйымдастыру.

Қолданбалы курс бағдарламасы

❖ *Оқушының танымдылығын арттыру*

❖ *Қосымша әдебиетпен жұмыс жүргізу дағдысын қалыптастыру*

Мақсаты

❖ *зерттеу дағдысын қалыптастыру*

❖ *жаратылыстану білімге деген қызығушылығын арттыру*

❖ *биология пәніне деген қызығушылығын арттыру*

Құрметті әріптестер!

Сіздерге оқушыларыңыздың бойында кездесетін дарындылықты анықтау сауалнамасы ұсынылады.

Сауалнама ережесі бойынша сұрақты мұқият оқып, оқушыңыздың бойындағы өзіңізге ұнайтын қабілетін «+» белгісімен, ұнамайтын қасиеттерін «-» белгісімен белгілеңіз.

Іске сәт!

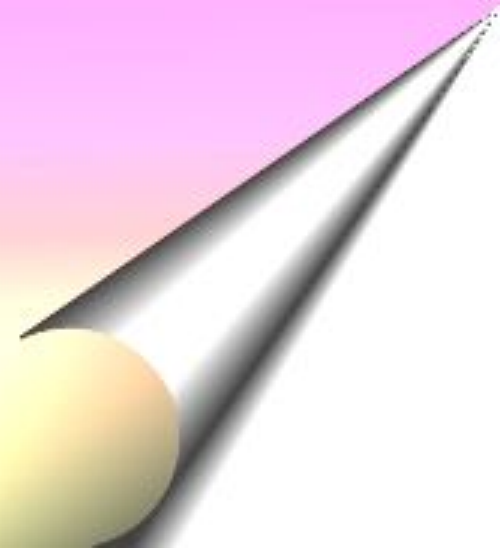
Сауалнама сұрақтары

- 1. Тәртіпті.*
  - 2. Үлгерімі әртүрлі.*
  - 3. Жинақы.*
  - 4. Тәртібі “түсініксіз”.*
  - 5. Ұқыпты.*
  - 6. Ситуацияға байланысты көпшілікпен немесе басшымен келіспей қалады.*
  - 7. Үнемі жақсы оқиды.*
  - 8. Сабақ үстінде қолайсыз сұрақтар қояды.*
  - 9. Сабақтан себепсіз қалмайды.*
  - 10. Жаңа бастаманы қолдайды.*
  - 11. Ортамен тез тіл табысады.*
  - 12. Өзіне ұнайтын істі құлшына орындайды.*
  - 13. Қабылдауы өте тез.*
  - 14. Әзілқой, ашуланшақ.*
  - 15. Өз ойын анық жеткізе алады.*
  - 16. Өте әділетті.*
-

Сауалнама сұрақтары

1. Тәртіпті.
2. Үлгерімі әртүрлі.
3. Жинақы.
4. Тәртібі “түсініксіз”.
5. Ұқыпты.
6. Ситуацияға байланысты көпшілікпен немесе басшымен келіспей қалады.
7. Үнемі жақсы оқиды.
8. Сабақ үстінде қолайсыз сұрақтар қояды.
9. Сабақтан себепсіз қалмайды.
10. Жаңа бастаманы қолдайды.
11. Ортамен тез тіл табысады.
12. Өзіне ұнайтын істі құлшына орындайды.
13. Қабылдауы өте тез.
14. Әзілқой, ашуланшақ.
15. Өз ойын анық жеткізе алады.
16. Өте әділетті.

Құрметті әріптестер!

*Егер сауалнаманың
жұп сандары, яғни «+»
көп болса, онда сіз
дарыны жасырын
түрде кездесетін
баланың бір қырын аша
алдыңыз.*

Құттықтаймыз!

Назарларыңызға рахмет!